

ІНСТРУМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ НЕЗАХИЩЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ, ЩО ВИНИКЛИ В ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

INSTRUMENTS OF ADMINISTRATIVE-LEGAL PROTECTION OF THE RIGHTS OF VULNERABLE SEGMENTS OF THE POPULATION THAT AROSE DURING THE SOCIO-ECONOMIC CRISIS

Горбачова К.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри приватного права та соціального забезпечення
Сумський національний аграрний університет
orcid.org/0000-0002-5940-6350

Моляр М.О., студент II курсу юридичного факультету
Сумський національний аграрний університет
orcid.org/0009-0001-8017-4224

У статті представлено поглиблений та всебічний аналіз адміністративно-правових інструментів захисту прав соціально вразливих верств населення в умовах тривалої соціально-економічної кризи та загострення соціальних ризиків в Україні. Акцентовано увагу на трансформації змісту, структури та форм реалізації адміністративно-правових механізмів, спрямованих на забезпечення прав людини та соціальних прав в умовах нестабільності та зростання нерівності. У дослідженні визначено ключові виклики, що стоять перед органами державного управління у забезпеченні реалізації та захисту прав і свобод найбільш вразливих категорій громадян – осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, малозабезпечених сімей, безробітних, людей похилого віку та інших соціально незахищених груп. У статті системно розглянуто нормативно-правову базу, що регулює державну політику у сфері соціального захисту, та висвітлено суттєві прогалини, невідповідності та колізії у правовому регулюванні, що знижують ефективність діяльності держави у цій сфері.

Особлива увага приділяється принципам соціальної справедливості, правової визначеності, рівності та недискримінації в адміністративно-правових відносинах, а також практичним проблемам їх реалізації в практиці державного управління. У дослідженні досліджується інституційна взаємодія між органами виконавчої влади, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та інституціями громадянського суспільства, підкреслюючи важливість координації, прозорості та підзвітності в процесах прийняття рішень. У статті стверджується, що посилення адміністративно-правового захисту соціально вразливих груп вимагає не лише вдосконалення чинного законодавства, а й переосмислення концептуальних основ державної соціальної політики відповідно до європейських стандартів у сфері прав людини.

На основі результатів дослідження автор пропонує науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правових механізмів захисту соціально вразливих громадян, включаючи впровадження інноваційних інструментів державного управління, цифровізацію соціальних послуг, посилення інституційної спроможності та розробку превентивних правових заходів. Запропоновані підходи спрямовані на забезпечення ефективної адаптації державної політики до викликів кризових періодів, сприяння соціальній інклюзії, рівності та повазі до людської гідності, а також зміцнення загальної системи захисту прав людини в Україні.

Ключові слова: адміністративно-правовий захист, соціально незахищені верстви населення, публічна адміністрація, соціально-економічна криза, права людини, правова вразливість, державна політика, омбудсмен, правове регулювання.

The article provides an in-depth and comprehensive analysis of the administrative and legal instruments for protecting the rights of socially vulnerable segments of the population in the context of a prolonged socio-economic crisis and the intensification of social risks in Ukraine. It emphasizes the transformation of the content, structure, and forms of implementation of administrative and legal mechanisms aimed at safeguarding human and social rights under conditions of instability and growing inequality. The research identifies the key challenges facing public administration bodies in ensuring the realization and protection of the rights and freedoms of the most vulnerable categories of citizens – persons with disabilities, internally displaced persons, low-income families, the unemployed, elderly people, and other socially disadvantaged groups. The article systematically examines the normative and legal framework that regulates state policy in the field of social protection and highlights significant gaps, inconsistencies, and collisions in legal regulation that diminish the efficiency of state activities in this area.

Particular attention is paid to the principles of social justice, legal certainty, equality, and non-discrimination in administrative and legal relations, as well as the practical problems of their implementation in public administration practice. The study explores the institutional interaction between executive authorities, the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights, and civil society institutions, emphasizing the importance of coordination, transparency, and accountability in decision-making processes. The article argues that strengthening administrative and legal protection of socially vulnerable groups requires not only improving existing legislation but also rethinking the conceptual foundations of state social policy in line with European human rights standards.

Based on the results of the research, the author proposes scientifically grounded recommendations for improving the administrative and legal mechanisms for protecting socially vulnerable citizens, including the introduction of innovative tools of public administration, digitalization of social services, enhancement of institutional capacity, and development of preventive legal measures. The proposed approaches aim to ensure effective adaptation of state policy to the challenges of crisis periods, promote social inclusion, equality, and respect for human dignity, and strengthen the overall system of human rights protection in Ukraine.

Key words: administrative and legal protection, socially vulnerable groups of the population, public administration, socio-economic crisis, human rights, legal vulnerability, state policy, ombudsman, legal regulation.

Вступ

У сучасних умовах глобальних та регіональних соціально-економічних трансформацій спостерігається зростання вразливості окремих категорій населення, що потребує оперативного реагування з боку держави

та підвищення ефективності механізмів захисту їхніх прав. Соціально-економічні кризи, викликані як зовнішніми факторами (економічні санкції, пандемії, збройні конфлікти), так і внутрішніми (нестабільність економіки, зниження доходів населення, нерівність у доступі до

ресурсів), призводять до загострення проблем забезпечення базових прав людини, зокрема права на соціальний захист, належний рівень життя, медичне обслуговування, праця тощо.

Особливої актуальності набуває питання забезпечення прав тих категорій осіб, які традиційно належать до соціально незахищених верств – осіб з інвалідністю, малозабезпечених, безробітних, одиноких осіб похилого віку, внутрішньо переміщених осіб, багатодітних родин тощо. Саме в період соціально-економічної кризи виявляються системні недоліки державної політики у сфері захисту прав цих груп населення, що потребує переосмислення адміністративно-правових підходів до організації соціального захисту.

Адміністративне право, як одна з провідних галузей публічного права, відіграє ключову роль у формуванні й реалізації державної політики у сфері соціального захисту. Його інструменти забезпечують функціонування органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, визначають порядок взаємодії громадянина з державою, регулюють механізми надання адміністративних послуг, реалізації прав і свобод, подання скарг, отримання соціальних гарантій тощо.

Однак сучасні виклики потребують не лише належного функціонування вже існуючих інструментів, а й їх удосконалення з урахуванням принципів правової визначеності, справедливості, доступності, недискримінації та орієнтації на потреби людини. Водночас, на практиці спостерігаються численні проблеми, пов'язані з обмеженим доступом вразливих груп до адміністративних процедур, перевантаженням органів влади, нерівномірним розподілом ресурсів та відсутністю ефективного моніторингу дотримання прав.

Метою цієї статті є дослідження адміністративно-правових інструментів захисту прав соціально незахищених верств населення в умовах соціально-економічної кризи, виявлення ключових недоліків правозастосовчої практики та формулювання пропозицій щодо підвищення ефективності державної правозахисної політики у відповідній сфері.

Виклад основного матеріалу. Поняття «соціально незахищені верстви населення» є багатограним і не має єдиного усталеного визначення в українському законодавстві. Проте в науковій літературі та нормативно-правових актах використовуються подібні терміни, які дозволяють сформулювати узагальнене уявлення про цю категорію осіб. Загалом під соціально незахищеними верствами населення розуміють групи громадян, які через об'єктивні або суб'єктивні обставини не мають достатніх ресурсів (фінансових, соціальних, правових, фізичних) для забезпечення гідного рівня життя, самостійного захисту своїх прав і законних інтересів, а також повноцінної участі в соціально-економічному житті суспільства.

Соціальна незахищеність може мати різне походження – економічне, правове, фізичне, психічне, демографічне тощо. Вона проявляється у зниженому рівні доходів, відсутності постійного місця проживання чи зайнятості, залежності від державної підтримки, низькому рівні освіти, порушенні фізичних або психічних можливостей, а також у неспроможності реалізовувати базові права без сторонньої допомоги.

Критерії віднесення осіб до категорії соціально незахищених можуть відрізнятися залежно від цілей правового регулювання, однак у більшості випадків у національній і міжнародній практиці використовуються такі ознаки:

- економічна неспроможність (малозабезпеченість, безробіття);
- фізична або психічна вразливість (інвалідність, похилий вік, важкі захворювання);
- соціальне становище (самотність, відсутність родичів, статус сироти);
- правовий статус (внутрішньо переміщена особа, особа без громадянства, біженець);
- дискримінаційні чинники (гендер, раса, етнічне походження, релігія тощо).

У сучасній практиці адміністративно-правового регулювання до соціально незахищених найчастіше зараховуються такі категорії населення, які з тих чи інших причин

не спроможні повною мірою реалізовувати свої права без підтримки з боку держави.

Серед них – малозабезпечені сім'ї та особи, тобто громадяни, середньомісячний сукупний дохід яких не перевищує встановленого прожиткового мінімуму. Такі особи мають право на державну соціальну допомогу, субсидії, матеріальну підтримку, а також інші форми цільової допомоги, що мають компенсаторний характер [9, с. 453].

До соціально вразливих також належать особи з інвалідністю – громадяни, які мають стійкі порушення здоров'я, що обмежують їхню життєдіяльність і потребують медичної, соціальної, трудової та психологічної реабілітації. Законодавство передбачає для них низку спеціальних пільг, гарантований доступ до соціальних послуг, а також заходи щодо інтеграції в суспільне життя, зокрема сприяння працевлаштуванню.

Окрему групу становлять особи похилого віку, зокрема пенсіонери, які внаслідок об'єктивного зниження працездатності та обмеженого доступу до економічних ресурсів часто перебувають у стані соціальної вразливості. Особливо це стосується одиноких літніх людей, які не мають підтримки з боку родичів і змушені повністю покладатися на державну допомогу.

Також до соціально незахищених належать безробітні громадяни, які втратили роботу та зареєстровані в службі зайнятості. Вони мають право на отримання допомоги по безробіттю, участь у програмах професійної перекваліфікації, громадських роботах, а також інші заходи активної підтримки.

Багатодітні родини, які виховують трьох і більше дітей, також стикаються з численними соціально-економічними викликами, зокрема у сфері житлового забезпечення, освіти, охорони здоров'я та забезпечення базових потреб. У поєднанні з низьким рівнем доходів така ситуація часто призводить до системної соціальної незахищеності цієї групи.

Особливої уваги в умовах воєнного стану набули проблеми внутрішньо переміщених осіб (ВПО) – громадян, які змушені були залишити місце постійного проживання внаслідок збройного конфлікту, окупації або надзвичайної ситуації. Ці особи потребують особливого державного захисту, включаючи житлове забезпечення, працевлаштування, реєстрацію за місцем тимчасового перебування, доступ до медичних, освітніх і адміністративних послуг.

До цієї ж категорії слід віднести й осіб, які постраждали від збройного конфлікту загалом. Це не лише ВПО, а й учасники бойових дій, члени їхніх родин, цивільні громадяни, які зазнали поранень, втратили житло або близьких. Унаслідок травм, психологічних розладів і втрати джерел доходу вони часто опиняються в критичному становищі, що потребує цільових адміністративно-правових заходів підтримки [10, с. 56-61].

Ще однією вразливою категорією є одинокі матері (батьки), які самостійно виховують дітей і зазнають фінансових труднощів через необхідність поєднувати догляд за дітьми з працею. Законодавство передбачає для них певні пільги, допомоги та підтримку, однак на практиці ці механізми не завжди є достатніми для забезпечення належного життєвого рівня.

До соціально незахищених також належать дітисироти та діти, позбавлені батьківського піклування. Ця категорія перебуває під особливим захистом держави, яка зобов'язана забезпечити їхнє право на житло, освіту, медичну допомогу, адаптацію до самостійного життя, а також психологічну та соціальну підтримку.

Не менш важливою є підтримка осіб із тяжкими хронічними хворобами, особливо тих, хто не може працювати або потребує тривалого й дорогого вартісного лікування. Держава повинна забезпечити таким громадянам не лише доступ до медичних послуг, а й відповідну соціальну допомогу та адміністративний супровід.

Зазначена класифікація не є вичерпною. Соціальні процеси та кризові явища – збройні конфлікти, пандемії, стихійні лиха, економічні потрясіння – зумовлюють появу нових груп уразливого населення. Наприклад, до таких груп можуть належати особи, які втратили житло через воєнні дії, представники неформального сектору економіки, які не охоплені системами соціального страхування, або ж особи, що проживають у віддалених територіях із низьким рівнем доступу до адміністративних і соціальних послуг.

Таким чином, соціальна незахищеність є динамічним явищем, яке постійно змінюється залежно від соціально-економічної ситуації в країні. Це вимагає від держави та її органів гнучкої системи правового реагування, здатної ефективно і своєчасно адаптувати адміністративно-правові інструменти до нових умов. Успішне функціонування таких механізмів можливе лише за умови чіткого визначення статусу соціально вразливих груп, належної інституційної спроможності органів влади та наявності ефективної, актуальної нормативної бази, що відповідає реальним потребам населення.

Адміністративно-правове регулювання у сфері захисту прав соціально незахищених верств населення в Україні ґрунтується на принципах соціальної справедливості, пріоритетності прав людини, адресності державної допомоги та верховенства права. Основу цього регулювання становлять норми Конституції України, закони, підзаконні акти, міжнародні договори, а також локальні нормативні документи органів місцевого самоврядування.

Насамперед, фундаментом для забезпечення соціального захисту є Конституція України, яка в статтях 1, 3, 46, 48, 49 закріплює принципи соціальної держави, право кожного на соціальний захист, достатній життєвий рівень, медичну допомогу, пенсійне забезпечення та інші соціальні гарантії. Згідно зі статтею 3 Конституції, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Саме такий підхід лежить в основі публічної політики держави у сфері соціального захисту [1].

Важливе значення також має Закон України «Про соціальні послуги», який визначає правові та організаційні засади надання соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах. Закон вводить класифікацію соціальних послуг (базові, спеціалізовані, екстрені), визначає суб'єктів, відповідальних за їх надання, та передбачає механізми індивідуальної оцінки потреб особи [2].

Ще одним важливим нормативно-правовим актом є Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», який встановлює умови призначення грошової допомоги сім'ям, рівень доходів яких не дозволяє забезпечити прожитковий мінімум. Аналогічне значення мають нормативно-правові акти, що регулюють допомогу особам з інвалідністю, багатодітним родинам, одиноким матерям тощо [3].

Особливої уваги заслуговує Закон України «Про звернення громадян», який забезпечує право кожного на подання письмових чи усних звернень до органів державної влади, місцевого самоврядування, установ, організацій, підприємств незалежно від форми власності. Цей закон виступає інструментом адміністративного впливу громадян на дії публічної влади з метою захисту їхніх прав [4].

Надзвичайно важливим з точки зору забезпечення доступу до правосуддя є Закон України «Про безоплатну правову допомогу», що гарантує малозабезпеченим верствам населення, особам з інвалідністю, ВПО та іншим категоріям громадян право на отримання первинної та вторинної правової допомоги коштом держави. Завдяки цьому закону соціально вразливі особи можуть звертатися за допомогою у складанні заяв, скарг, звернень до суду, отримувати представництво в судових та інших юрисдикційних органах [5].

У сфері надання адміністративних послуг діє Закон України «Про адміністративні послуги», що визначає організаційні та процедурні аспекти надання державних та муніципальних послуг, зокрема тим особам, які не мають змоги самостійно реалізувати свої права. Закон передбачає принципи доступності, відкритості, зрозумілості процедур, що є особливо актуальним для осіб з обмеженими можливостями [6].

Окреме місце займають підзаконні нормативно-правові акти, зокрема постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств, які деталізують процедури призначення соціальної допомоги, порядок ведення обліку соціальних груп, механізми міжвідомчої взаємодії в процесі надання соціальних послуг. Значущими є також нормативні акти органів місцевого самоврядування, які в межах своїх повноважень реалізують програми соціального забезпечення відповідно до специфіки регіону [11].

Міжнародно-правові документи, ратифіковані Україною, також впливають на регулювання правового статусу соціально незахищених осіб. Серед них слід відзначити Європейську соціальну хартію, Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, Конвенцію ООН про права дитини, а також інші документи, що встановлюють стандарти соціального захисту. Вони мають пріоритет над національним законодавством у разі колізій і зобов'язують державу вживати належних адміністративно-правових заходів для їх імплементації [7].

Таким чином, в Україні сформовано нормативно-правову базу, що в цілому дозволяє регламентувати адміністративно-правові аспекти захисту прав соціально незахищених категорій громадян. Водночас виклики сучасності – особливо у період соціально-економічної нестабільності – потребують її постійного вдосконалення, адаптації до нових умов та зміцнення інституційної спроможності органів публічної влади до реалізації законодавчих положень на практиці.

У періоди соціально-економічної кризи, спричиненої війною, економічним спадом, пандемією або іншими надзвичайними обставинами, потреба в ефективному захисті прав соціально незахищених верств населення зростає у геометричній прогресії. У таких умовах особливого значення набувають адміністративно-правові інструменти, які забезпечують своєчасне реагування з боку публічної влади та реалізацію принципу соціальної справедливості.

Під адміністративно-правовими інструментами у цьому контексті розуміють сукупність законодавчо закріплених процедур, механізмів, форм та методів впливу органів державної влади і місцевого самоврядування, спрямованих на забезпечення, реалізацію і захист прав соціально вразливих осіб. Ці інструменти мають характер публічно-владного впливу, що реалізується у межах адміністративно-правових відносин.

Одним із ключових інструментів є адресна соціальна допомога. У період кризи держава змінює підходи до її призначення, використовуючи інструменти електронного моніторингу доходів, автоматичного перерахунку розміру допомоги, спрощеної системи подачі документів. Прикладом є впровадження єдиної інформаційної платформи «Соціальна громада», що дозволяє органам соціального захисту оперативно обробляти запити громадян.

Іншим важливим адміністративно-правовим механізмом є запровадження пільгових режимів для окремих категорій осіб. У період кризи державні органи мають повноваження змінювати або тимчасово встановлювати особливі умови оподаткування, тарифікації комунальних послуг, транспортного обслуговування, медичного забезпечення тощо. Зокрема, під час повномасштабної війни в Україні були запроваджені нові пільги для ВПО, учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок воєнних дій, а також надано податкові преференції роботодавцям, які працевлаштовують ВПО або осіб з інвалідністю [8].

Особливе значення має спрощення адміністративних процедур для соціально незахищених осіб. У кризових умовах законодавство передбачає можливість подачі заяв через інтернет, без необхідності фізичної присутності, або без пред'явлення повного пакету документів. Такі механізми сприяють зниженню адміністративного навантаження на вразливих громадян та підвищують доступність допомоги.

Окремим інструментом адміністративно-правового характеру виступають державні та регіональні цільові програми, спрямовані на пом'якшення наслідків кризи. Зокрема, програми забезпечення житлом для ВПО, субсидування найму житла, програми підтримки малого бізнесу, зайнятості, навчання і перекваліфікації безробітних, компенсації витрат на лікування тощо. Адміністративне управління цими програмами здійснюється органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до визначених повноважень.

Важливим є також інформаційний інструмент – система комунікації між владою та населенням. У періоди криз громадяни мають отримувати чітку, оперативну, достовірну інформацію про свої права, можливості звернення, умови призначення допомоги. У цьому напрямку діє гаряча лінія Міністерства соціальної політики, чат-

боти, портали державних послуг (зокрема, Дія), офіційні сайти органів влади [13].

До адміністративно-правових інструментів слід також віднести контрольні-наглядові механізми. Зокрема, інспектування умов проживання отримувачів допомоги, перевірка обґрунтованості нарахувань, виявлення шахрайства у сфері соціального забезпечення. Така діяльність здійснюється як уповноваженими органами державної влади, так і за участі органів місцевого самоврядування.

У кризових ситуаціях активно використовуються тимчасові нормативно-правові акти, які приймаються швидко, в обхід тривалих процедур, але надають змогу державі оперативно реагувати на нові виклики. Це можуть бути постанови Кабінету Міністрів, розпорядження органів виконавчої влади, накази міністерств. Такі акти часто запроваджують нові форми допомоги, механізми розподілу гуманітарної допомоги, евакуації населення, обліку ВПО тощо.

Окрему групу адміністративно-правових інструментів становлять механізми взаємодії держави з громадським сектором. В умовах обмежених бюджетних можливостей держава делегує частину функцій недержавним організаціям – наприклад, надання притулку, гуманітарної допомоги, соціального супроводу. Адміністративно-правове регулювання в таких випадках охоплює питання акредитації організацій, укладання меморандумів, контролю за цільовим використанням ресурсів [12].

Таким чином, адміністративно-правові інструменти захисту прав соціально незахищених осіб у період соціально-економічної кризи є багатокомпонентними, адаптивними та спрямованими на забезпечення реального доступу до соціальних благ. Вони мають охоплювати як правове, так і інституційне, організаційне, кадрове та інформаційне забезпечення. Ефективне функціонування цих інструментів можливе лише за умов належної координації між різними рівнями влади, спрощення процедур, впровадження цифрових технологій та активного залучення громадянського суспільства.

Висновки. Проблематика адміністративно-правового захисту прав соціально незахищених верств населення набуває особливої актуальності в умовах соціально-економічної кризи, спричиненої внутрішніми та зовнішніми чинниками – війною, інфляцією, безробіттям, зростанням соціальної нерівності. Реагування держави на такі виклики має відбуватися не лише шляхом збільшення обсягів допомоги, а й через створення ефективної, гнучкої та стійкої системи правового регулювання.

У результаті проведеного дослідження можна зробити низку узагальнюючих висновків.

По-перше, соціально незахищені верстви населення в Україні є широкою та динамічною категорією, яка включає як традиційно вразливі групи (малозабезпечені, особи з інвалідністю, пенсіонери, багатодітні родини), так і нові групи, що виникають унаслідок кризових явищ (внутрішньо переміщені особи, учасники бойових дій, особи, які втратили джерела доходу або житло). Це вимагає постійного оновлення підходів до правового статусу таких осіб та механізмів їх підтримки.

По-друге, в Україні сформовано базову нормативно-правову інфраструктуру захисту соціально вразливих громадян, яка ґрунтується на Конституції, законах, підзаконних актах та міжнародних документах. Однак її ефективність значною мірою залежить від здатності органів публічної влади реалізовувати закріплені положення на практиці.

По-третє, інституційний механізм реалізації адміністративно-правового захисту є багаторівневим: він охоплює центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, центри надання адміністративних послуг, служби зайнятості, систему безоплатної правової допомоги, уповноважених осіб, громадські організації. Така багатосуб'єктність потребує ефективної координації та узгодженості дій.

По-четверте, адміністративно-правові інструменти, що використовуються в умовах соціально-економічної кризи, мають бути швидкими, гнучкими та діджиталізованими. Це стосується як спрощених процедур надання допомоги, так і адресності підтримки, прозорості процесів, оперативного інформування громадян та недопущення зловживань.

На підставі викладеного можна стверджувати, що подальше вдосконалення адміністративно-правових засобів захисту прав соціально незахищених верств населення має ґрунтуватися на таких ключових принципах:

- Принцип адресності – забезпечення допомоги саме тим, хто її реально потребує;
- Принцип діджиталізації – спрощення доступу до адміністративних послуг через електронні сервіси;
- Принцип міжвідомчої координації – уникнення дублювання повноважень і неефективності;
- Принцип публічності та прозорості – відкритість інформації про права, процедури, допомогу;
- Принцип соціальної справедливості – недопущення дискримінації та забезпечення рівного доступу.

Реалізація цих підходів можлива лише за умов політичної волі, інституційної спроможності, постійного аналізу практики, а також активного залучення громадянського суспільства до процесу формування та реалізації політики соціального захисту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. С. 141.
2. Про соціальні послуги. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 45. Ст. 288.
3. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 35. Ст. 290.
4. Про звернення громадян. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.
5. Про безоплатну правову допомогу. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.
6. Про адміністративні послуги. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 409.
7. Європейська соціальна хартія (переглянута). 21 груд. 2006 р. *Офіційний вісник України*. 2007. № 1. Ст. 19.
8. Конвенція про права осіб з інвалідністю. *Офіційний вісник України*. 2010. № 3. Ст. 81.
9. Шемшученко Ю. С., Орзіх М. П., Битяк Ю. П. Адміністративне право України : підручник / за ред. Ю. П. Битяка. – Харків : Право, 2021. – 632 с.
10. Тимошенко В. І. Система соціального захисту населення в Україні: сучасний стан та напрями реформування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2023. С. 56–61.
11. Про затвердження Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам : постанова Кабінету Міністрів України від 20 берез. 2022 р. № 332 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-p> (дата звернення: 20.10.2025).
12. Міністерство соціальної політики України. Інформаційна платформа «Соціальна громада» URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/503/> (дата звернення: 20.10.2025).
13. Програма діяльності Кабінету Міністрів України : схвалена постановою Верховної Ради України від 4 жовт. 2019 р. № 188-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-IX> (дата звернення: 20.10.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.11.2025
Дата публікації: 28.11.2025